ANTHROPOLOGY AND MEDICINE

Mirela Radu, Assist., PhD Candidate, "Titu Maiorescu" University of Bucharest

Abstract: Ion Biberi (1904-1990) was born in Craiova and attended the Faculty of Letters and Philosophy, then the Faculty of Medicine. He practised medcine but was astive as well in the literary field. His work includes the novels Proces (1935), Cercuri în apă (1939), Un om îşi trăieşte viaţa (1946), Luminile capricornului (1983); nuvele Oameni în ceaţă (1937); numerous essays and literary studies collected in several volumes: Études sur la littérature roumaine contemporaine (1934), Thanatos (1936), Profiluri literare franceze (1945), Arta de a trăi (1970), Essai sur la condition humaine (1973), Eros (1974), Tudor Vianu (1966), Poezia, mod de existenţă (1968), Arta suprarealistă. Privire critică (1973), Eseuri literare, filosofice, şi artistice (1982), as well as interviews with cultural personalities of the his time gathered in the volumes Lumea de mâine, interviuri (1945), Orizonturi spirituale. Dialoguri (1968), Lumea de azi (1980). Oscillation between the strict spirit and the ineffableness of the human intellect have crossed Biberi's entire literary activity as a constant.

Keywords: physician, medicine, man of letters, anthropologist, essays.

Ion Biberi, pe lângă meseria de medic psihiatru, a fost şi un autor prodigios de eseistică şi studiile literare tratând problematici dintre cele mai deiverse precum *Thanatos* (1936) pentru care a şi primit Premiul scriitorilor tineri al Editurii Fundaţiilor Regale, *Visul şi structurile subconştientului* (1936), *Individualitate şi destin* (1945), *Introducere în studiul eredităţii* (1946), *Orizonturi spirituale* (1968), *Arta de a trăi* (1970), *Viaţa şi moartea în evoluţia universului* (1971), *Eseuri* (1971), *Eros* (1974) etc. Totodată, a semnat şi studii introductive la scrierile lui E.T.A. Hoffmann, Jean Giraudoux, Oscar Walter Cisek, Ion Pogan, Dan Botta, George Ulieru etc. Spirit enciclopedic, nu a refuzat nici domeniul traductologiei, semnând traduceri din operele lui Joseph von Eichendorff, Voltaire şi Tolstoi. Respingând abordarea taxonomică a autorilor, medicul poate fi considerat iniţiatorul unei ştiinţe de graniţă ce îmbină filozofia cu patologicul şi biologia.

Psihiatrul Biberi dedică o lucrare, *Funcţiunile creatoare ale subconştientului* (1938), relaţiei dintre succesiunea veghe-somn şi mecanismele vieţii subconştiente, mai precis cu mecanismele psihologice ce îşi au sorgintea în perioada viselor. Autorul simte nevoia să explice mecanismele de creaţie ce au stat la baza lucrării şi a eşafodajul ştiinţific din spatele acesteia: "(...) deşi predominant psihologic, în scurte incidenţe rezumative, îmbină examenul psihologic normal, fiziologia somnului, traseul grafic EEG, metoda poligrafică, privarea de somn la om şi la animale, ancheta statistică, examenul poziţiei omului adormit, raportând toate aceste date la localizările nervoase responsabile de alternanţa veghe-somn, ca şi la mediatorii chimici sau determinismele neuro-hormonale ale stărilor de aţipire şi somn adânc." Şi tot autorul considera că originea viselor se află în substratul subconştient: "Am stăruit de asemeni asupra elaborării psihologice a visului, deci a genezei proceselor onirice, ca şi asupra

BDD-V633 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:23 UTC)

caracterului dinamic al vieţii sufleteşti, în permanentă evoluţie."[1] Până şi în cazul creaţiei lirice Biberi descoperă un substrat fiziologic dar şi psihologic mai profund care, afectându-l pe poet, conduce la creaţia artistică. *Poezia, mod de existenţă* (1968) se doreşte a fi o lucrare complexă, cu exemple din arii de interes variate (arheologie şi etnografie) dar şi istorie şi folcloristică, pe care autorul le subsumează fiziologiei şi psihologiei procesului de creaţie poetică:"(...) am alternat sau folosit simultan incidenţele arheologic-preistorică, etnografică şi evolutiv-culturală, analizând în acelaşi timp condiţiile generale de ordin fizio-psihologic ale elaborării peoziei şi stăruind asupra datului primordial, specific uman şi cosubstanţial poeziei: Cuvântul."[2] Lucrarea a fost receptată pozitiv de criticii literari care au văzut în ea "încercarea cea mai ambiţioasă din perioada postbelică de a traduce în termenii unei antropologii ştiinţifice, a unei filosofii a culturii, dar şi a unei estetici, instabilul poeziei" şi care respiră un aer de "rigoare pozitiv ştiinţifică."[3] Pentru Ion Biberi sistemele de comunicare umane reprezintă un mod de exprimare a individului în context social, un "act gnozo-thymo-praxic."[4]

În esenţă, Biberi propunea o abordare pluridisciplinară, ambiţioasă de studiere a operelor literare şi a autorilor, o abordare sistematică, un examen al "(…) personalităţilor creatoare şi a a operelor, din perspective variate, dar convergente, integrând într-o viziune unitară studiile de biologie şi psihologie medicală, estetică şi istorie literară etc., urmărite, în primii ani, la facultăţile de medicină, litere şi filozofie, ca şi în activitatea noastră de medic practician. (Conceptul de structură, aflat pentru prima oară la cursul profesorului C. Rădulescu-Motru [1923], a fost, pentru noi, relevant)."[5]

Edificatoare asupra sistemului de gândire pe care Biberi la dezvoltat este analogia pe care medicul o trasează între cunoaşterea ştiinţifică-univers, pe de o parte, şi activitate umană-antropologie, pe de altă parte: "Dacă fenomenele fizico-chimice îşi au drept cadru universal o viziune cosmologică, faptele umane au perspectivă antropologică generală."[6]

Lărgirea orizontului cultural este relaţionată de Biberi tot de studiile sale medicale iar cei doi piloni principali ai conceptelor pe care s-a sprijinit Biberi au fost organizarea şi genetica: "În aceşti ani (1923-1924) au intervenit, pentru mine, două evenimente intelectuale care aveau să-mi dea revelaţiilor oferite de microscop şi sala de disecţie o deschidere de perspectivă decisivă: aflarea, la cursul de psihologie a profesorului C. Rădulescu-Motru, a noţiunii de *Structură* şi lectura lucrării, descoperită întâmplător la un anticar, a profesorului Erwin Baur, *Einfűhrung in die experimentelle Vererbungslehre*, Berlin, Borntraeger, ediţia 1911. Descopeream, cam în acelaşi timp, cele două călăuziri, esenţial moderne, ale cercetării: faptul *structurii* – ce avea să se extindă mai apoi, progresiv, la mai multe discipline (anatomie, psihologie, biologie, lingvistică, şi, prin viziunea spiritului multilateral al lui Jan Smuts, la

[1] Ion Biberi, *Poziţia omului în orizontul culturii* în *Eseuri litrerare, filosofice şi artistice*, Editura Cartea Românească, 1982, p. 31
[2] Idem, p. 31
[3] Nicolae Balotă, *Ion Biberi*, în *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976, p. 331
[4] Ion Biberi, *Poezia, mod de existenţă*, E.P.L., Bucureşti, 1968, p. 265
[5] Ion Biberi, *Principiile unei metode critice*, în *Eseuri şi foiletoane critice*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 7
[6] Ion Biberi, *Poziţia omului în orizontul culturii* în *Eseuri litrerare, filosofice şi artistice*, Editura Cartea Românească, 1982 , p.29

BDD-V633 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:23 UTC)

cosmologie) – şi *perspectiva genetică*, completând noţiune de evoluţie, prin elaborarea treptată a realităţilor fenomenale."[7]

Şi între ştiinţă şi filosofie Biberi descoperă un numitor comun. Ambele au nevoie de o delimitare, raţionalizare şi de lămuriri în legătură cu fiinţa umană. La extremele eşichierului dedicat studiului omului se află biologia şi filosofia culturii. Între acestea se vor situa: "numeroasele ştiinţe care vor cuprinde unele sau altele din dimensiunile multiple ale fiinţei umane: arheologia preistorică, etnografia, lingvistica, istoria artelor, literaturilor şi filosofiei, istoria culturilor, psihologia comparată, psihologia copilului, neuropsihiatria, ajungând la sinteza antropologiei filosofice."[8] Biberi s-a dovedit ataşat de noţiunile de psihiatrie şi filozofie în egală măsura ca şi de valorile literare. Filosofia se află la graniţa între arta condeiului şi ştiinţă, străjuind hotarul între subiectivitate şi obiectivitate : "(...) filosofia, fără a fi cu siguranţă o ştiinţă, nu este nici o pură manifestare de subiectivitate artistică."[9]

Puternic influenţat de Heidegger, Ion Biberi pleda pentru o predestinare organică şi una dobândită. "De regulă însă un paralelism perfect domneşte între individualitate şi peristază (mediu), lucru configurat, între altele, de biocosmologie. Omului nu îi sunt îngrădite manifestările decât de timp, încolo el având putinţa să cuprindă lumea şi să se depăşească."[10] Marian Papahagi, citând la rândul său un articol din 1936 aparţinând lui Petru Comarnescu, vorbea cu pasiune în cazul lui Ion Biberi, autor al eseului *Thanatos*, plasându-l sub "priveghiul culturii universale."[11]

Simetria feomenului vital este evidentă, materia organizându-se după regulile unei simfonii în atomi şi sori. Dacă, superficial, realitatea pare placidă ea se dovedeşte a avea însă adâncime, etalându-şi valenţele precum petalele unui trandafir. În acest sens, Biberi îl citează pe Bergson "Realitatea se va deschide în faţă, dincolo de fixitatea şi de monotonia pe care o descoperă la prima vedere simţurile noastre hipnotizate de conştiinţa nevoilor noastre biologice, noutatea veşnic reîmprospătată, mobilitatea originară a lucrurilor."[12] Motivul posibil pentru care Biberi se declară nesatisfăcut de concluziile ştiinţifice poate fi căutat în meseria pe care a practicat-o şi dincolo de care a încercat să vadă un sens mai profund: medicina.

Henri Zalis, rememorând întâlnirea cu medicul-literat în intimitatea căminului său, schiţează un potret al omului de cultură Biberi scufundat în "prezenţa cărţilor, copleşitoare prezenţă, proliferantă, revărsată de pe rafturi, pe birou, pe fotolii, pe podeau încăperilor până la intrare."[13] Fiind "regeşte dăruit în zonele morbidului şi sarcasmului", în cazul lui Biberi sciziunea între meseria profesată şi cea de suflet este vizibilă deoarece "literatura s-a supus

[7] Idem, p. 30
[8] Ion Biberi, *Problema originilor culturii*, în *Orizonturi spirituale*, Editura Tineretului, 1968, p. 21
[9] Florin Mihăilescu, *Critica sau judecata fără sfârşit*, Editura Fundaţia Culturală Libra, Bucureşti, 2008, p. 23
[10] Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura 100+1 Gramar, Bucureşti, 2004, p.419
[11] Liviu Rusu, *Eseu despre creaţia artistică. Contribuţie la o estetică dinamică*, Studiu introductiv de Marian Papahagi, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989, p. 5
[12] Bergson, *La pensée et la mouvant*, Paris, Alcan, 1934, pp. 133-134 apud. Ion Biberi, *Viaţa şi moartea în evoluţia universului*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971, p. 22
[13] Henri Zalis, *Ion Biberi*, în *Printre contemporani*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2004, p. 79

BDD-V633 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:23 UTC)

medicinii, s-a văzut amputată dar şi dispensată de exerciţiul unei profesiuni absorbante, labirintice: psihiatria."[14]

Posedând o cultură vastă, înclinat spre destăinuiri, Biberi a fost permanent preocupat de sudierea diverselor psihologii, în special cele abisale sau patologice, şi de evoluţia personalităţii umane prin pluridisciplinaritate. Medicul-literat avea cunoştinţe enciclopedice în ştiinţa eredităţii, psihologie, filozofie dar şi în biologie. Îmbogăţit de lecturile literare din anii de formare medicală, Biberi poate fi considerat unul dintre medicii cu valorile spririturale cele mai bogate şi complexe. Chiar şi în propriile studii literare Biberi nu şi-a putut contesta formarea medicală, pledând pentru o abordare psihosomatică a literaturii, aplicând structuralismul psihologic şi aducându-şi contribuţia la fondul literar românesc prin eseuri critice savante şi exhaustive.

Bibliografie

Balotă, Nicolae *Arte poetice ale secolului XX*, Editura Minerva, Bucureşti, 1976
Biberi, Ion *Poezia, mod de existenţă*, E.P.L., Bucureşti, 1968
Biberi, Ion *Orizonturi spirituale*, Editura Tineretului, 1968
Biberi, Ion *Viaţa şi moartea în evoluţia universului*, Editura Enciclopedică Română, Bucureşti, 1971
Biberi, Ion *Eseuri şi foiletoane critice*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982
Biberi, Ion *Eseuri litrerare, filosofice şi artistice*, Editura Cartea Românească, 1982
Mihăilescu, Florin *Critica sau judecata fără sfârşit*, Editura Fundaţia Culturală Libra, Bucureşti, 2008
Piru, Al. *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura 100+1 Gramar, Bucureşti, 2004
Rusu, Liviu *Eseu despre creaţia artistică. Contribuţie la o estetică dinamică*, Studiu introductiv de Marian Papahagi, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1989
Zalis, Henri *Ion Biberi*, în *Printre contemporani*, Editura Bibliotheca, Târgovişte, 2004

[14] Ibidem

BDD-V633 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:04:23 UTC)